

KRIMINALOMSORGEN

Aktivisering av isolerte innsatte

Erling Fæste

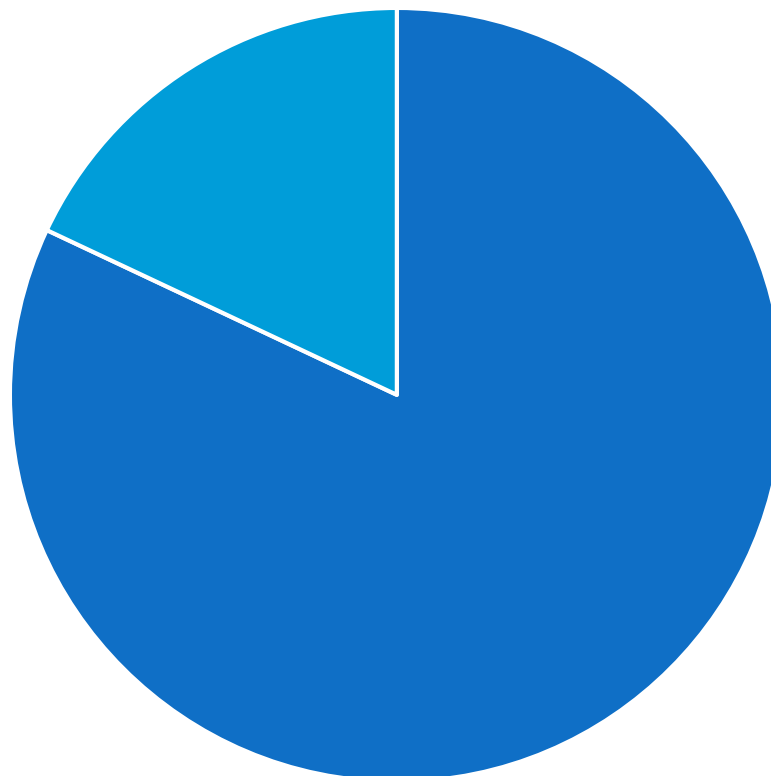
Isolasjon – Hva er det ?

- Skadevirkningene av isolasjon er velkjent og adgangen til å begrense innsattes fellesskap er derfor også regulert i norsk lovgivning og i internasjonale standarder.
- Straffegjennomføringsloven § 17 slår fast at innsatte skal ha adgang til fellesskap «så langt det er praktisk mulig».. Alle unntak fra dagsorden krever vedtak. – Ikke definerte minimumstandarder fører til forskjellsbehandling og uhjemlet isolasjonsbruk ifht internasjonale minimumstandarder
- Mandelareglene definerer isolasjon som å ikke ha meningsfull kontakt med andre mindre to timer i døgnet.
- Den europeiske torturforebyggingskomite (CPT) har konkretisert dette nærmere til at varetektsinnsatte bør ha minst 8 timer utenfor cellen i løpet av en dag – betydelig mer hvis du er på dom. . Både i Sverige og Danmark er det regelfestet en begrensning i at innsatte ikke skal låses inn mer enn 12 timer i døgnet.
- **To timer**

Fokus på isolasjon ifht aktivisering

82 % aktivisering

■ Resultatkrav aktivisering ■ Uten aktivitet ■ ■

Årsakene til isolasjon

- **Bemanning** (både på fellesskapsarenaer og på eneromsavdelinger)
- **Belegg** (hensiktsmessige bofelleskap)
- **Bygningmasse** (fellesareal)
- **Beslutninger**
 - Vedtak/risikovurderinger
 - Fokus/prioriteringer
 - Manglende styringsparameter
- Innsattes eget ønske

Forskning om isolasjonsskader

Thomas Horn og Petter Scharff Smith

Fysiologiske symptomer

Alvorlig hodepine, hjertebank, pulsøkning, oversensitivitet for stimuli (tåler for eksempel ikke helt vanlige lyder), magesmerter, muskelsmerter i nakke og rygg, smerter i brystet, fordøyelsesproblemer, vekttap, tap av appetitt, svettetokter, svimmelhet og besvimelse

Forvirring og nedsatt konsentrasjon

Nedsatt konsentrasjonsevne, manglende evne til å lese eller se på TV, forvirring og forstyrrelse av tankeprosesser, vansker med å kommunisere med hverandre, redusert hukommelse

Hallusinasjoner, illusjoner og paranoide tanker

Hallusinasjoner, sanseforstyrrelser, sterk følelse av mistenksomhet, høre stemmer, snakke til seg selv, fantasering (også voldelige og aggressive fantasier)

Følelsesmessige reaksjoner og impulsive handlinger

Depresjon, angst, problemer med impuls kontroll, voldelige reaksjoner, selvskading

Kraftløshet og kronisk trøtthet

Kraftløshet, kronisk trøtthet, søvmangel, tap av tidsfølelse, følelse av alt stopper opp, følelse av at personligheten viskes ut, suicidale tendenser

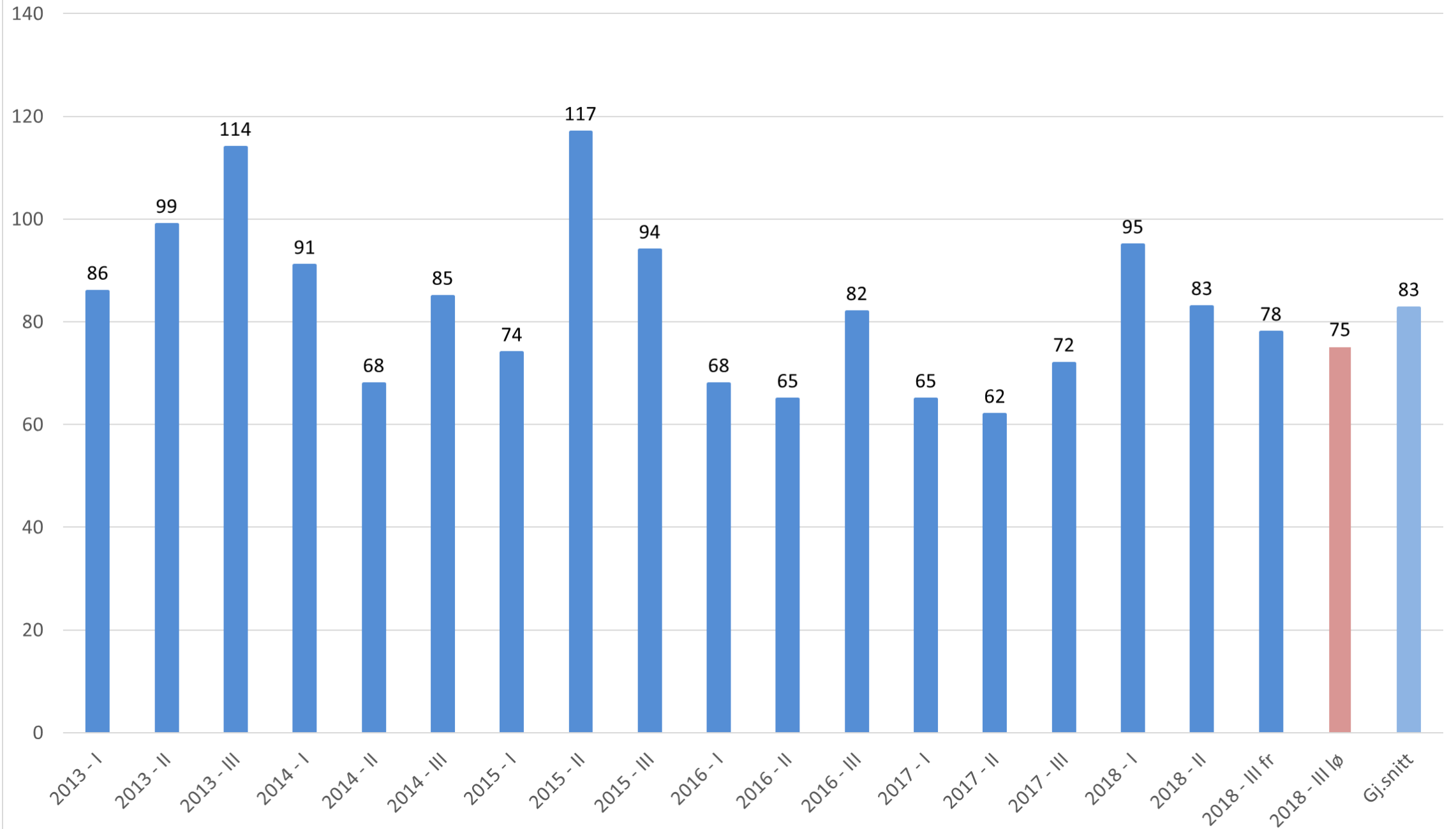

Helseskader av isolasjon fra et helsefaglig perspektiv

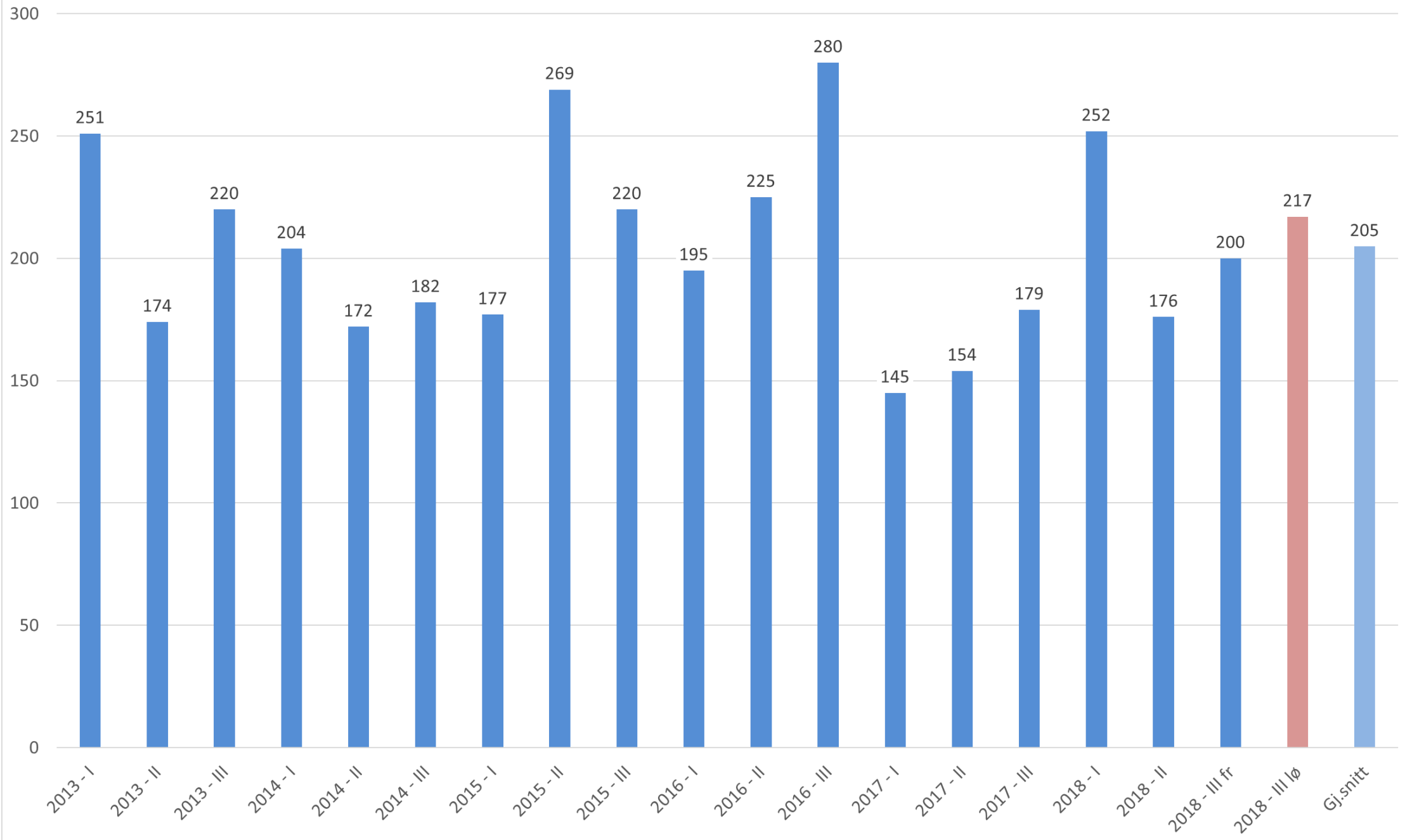
Marianne Teigland, Oslo universitetssykehus

- De helsemessige skadevirkninger ved isolasjon i fengsel gjelder alle former for isolasjon uavhengig av om det skjer som følge av en rettslig kjennelse, en administrativ bestemmelse eller er selvpålagt. Det er gjennomført en rekke internasjonale undersøkelser av helsemessige konsekvenser ved isolasjon, og det er en overordnet faglig konsensus om at isolasjon kan lede til helseskader både psykologisk og fysiologisk.
- Negative helseeffekter kan oppstå etter bare noen dager i isolasjon, og helserisikoen øker for hver dag.
- Innsattpopulasjonen er en marginalisert gruppe (jf Fafo's levekårsundersøkelse og Cramer undersøkelsen fra 2014) med en betydelig overhyppighet av psykiske utfordringer. Denne gruppen er også særlig sårbar for isolasjon. Vanskelige følelser forsterkes. Disse forholdene vil kunne medføre følelsesmessig overveldelse hos personer som fra før er sårbare, med påfølgende regresjon, selvmordstanker, selvsykdom og eventuelt også grensepsykotiske symptomer.
- Unge bør følges særlig opp

Intet fellesskap/ helt utelukket/ fullt isolert

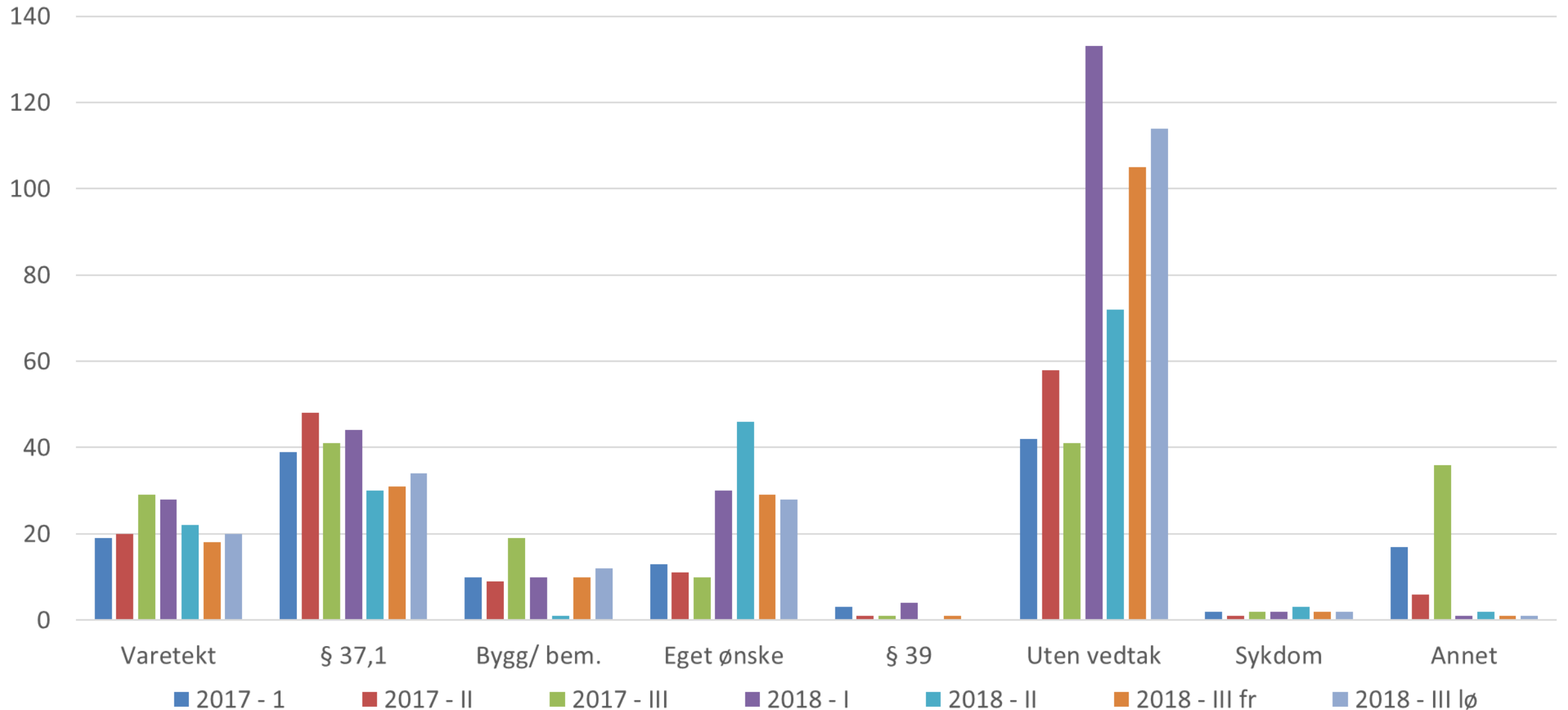

Antall innsatte med tilbud om mindre enn to timer felleskap

Grunnlag

Alle med mindre enn 2 timer fellesskap

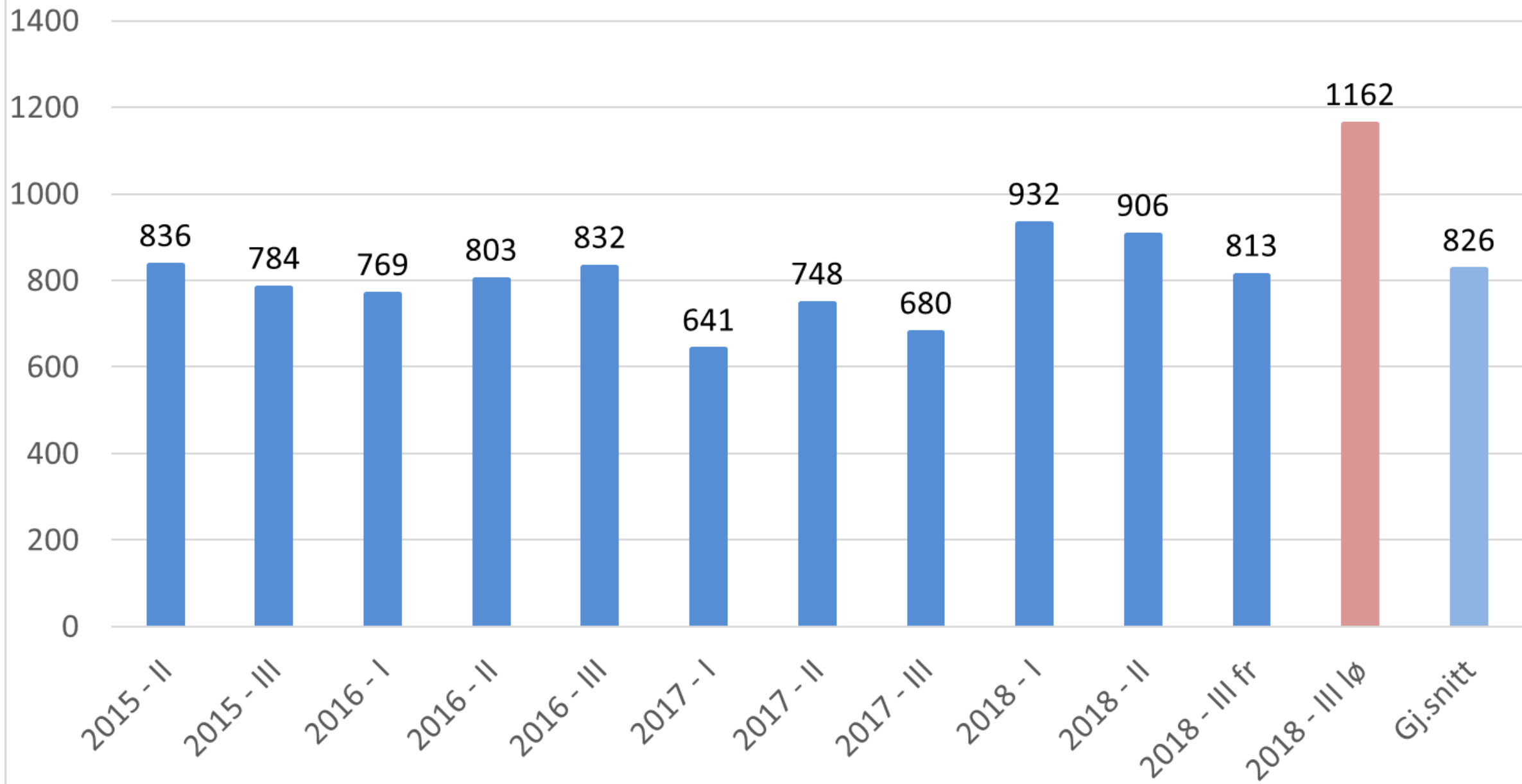

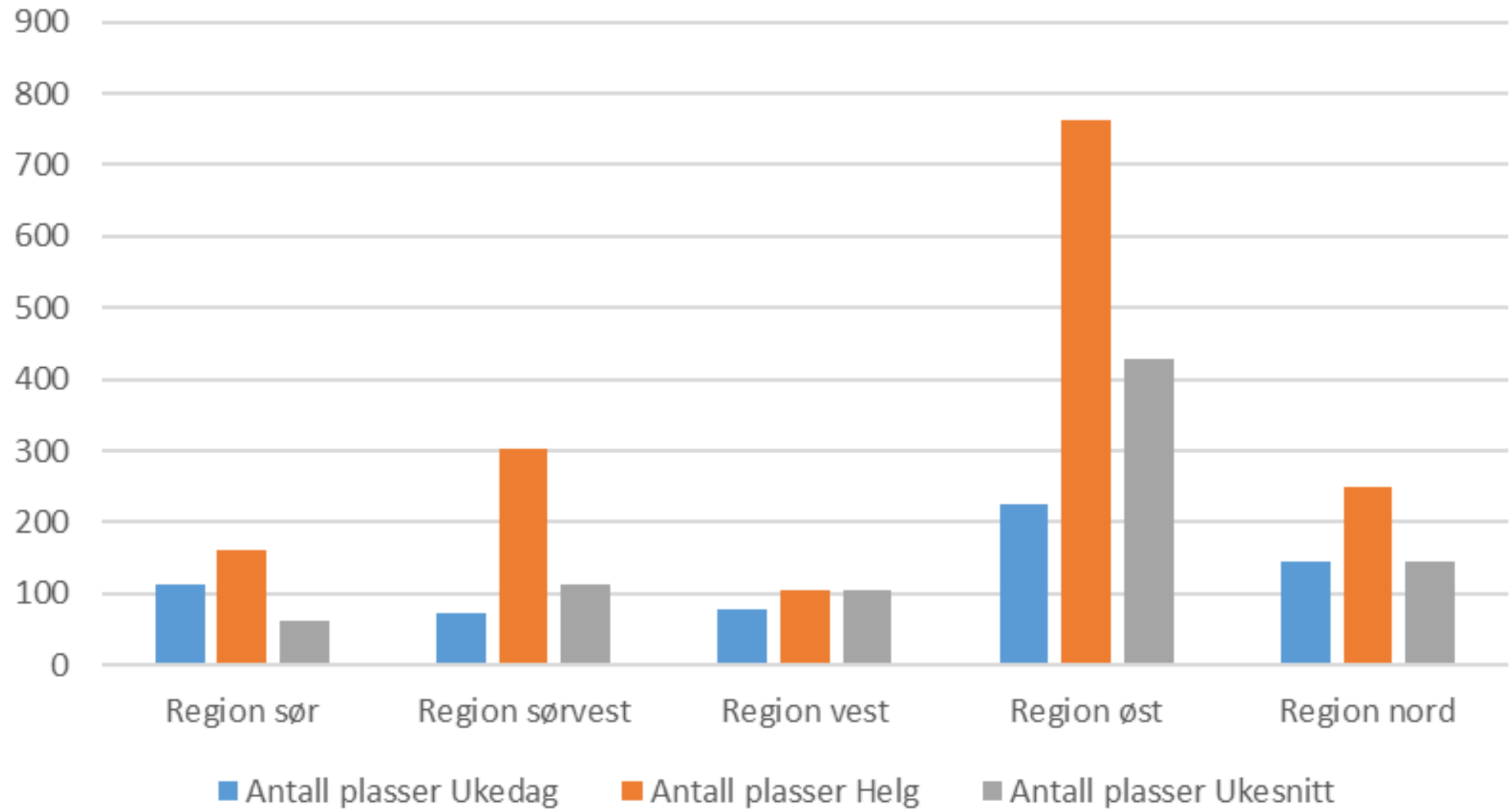
Dagsmålinger over tid mellommenneskelig kontakt for de som er utelukket fra felleskap

Lørdag 23.03.19		
Gjennomsnitt alle (11)		35,81
Gjennomsnitt helt utelukket (3)		43
Gjennomsnitt helt/ delvis isolert av retten(3)		23
Gjennomsnitt delvis utelukket (4+1)		39,2

Mindre enn 8 t utenfor cella

Antall plasser med mindre enn åtte timer felleskap

Gjennomsnittelig ukentlig felleskapstilbud	Gj.snitt uke
Region sør	8,5
Region sørvest	8,3
Region vest	8,2
Region øst	9,3
Region nord	8,1
Totalt	8,7

Mandat

- KDI har besluttet at det skal lages en egen tiltaksplan for reduksjon av bruken av isolasjon i norsk kriminalomsorgen. Det skal nedsettes en arbeidsgruppe som både skal ha ansvar for å utvikle en tiltaksplan og å bistå i gjennomføringen av enkelte tiltak. Arbeidsgruppen skal identifisere tiltak uavhengig av årsaken til isolasjonen, men bes særlig om å identifisere tiltak som kan forebygge isolasjon som er knyttet til:
- Isolasjon etter eget ønske
- Isolasjon knyttet til bygning- og personalmessige begrensinger
- Isolasjon iht straffegjennomføringslovens §§ 37, 38 og 39
- Identifisere tiltak som kan redusere negative konsekvenser av isolasjon overfor varetektsinnsatte som har restriksjoner besluttet av retten.
- Identifisere om det er behov for lov- og forskriftsendringer for å redusere bruken av isolasjon.
- Kartlegging av innlåsningsregimer ved fengselsenheter med høyere sikkerhetsnivå.
- Kartlegging av aktiviseringstilbud til innsatte som er underlagt restriksjoner etter straffegjennomføringslovens §§ 37, 38 og 39.

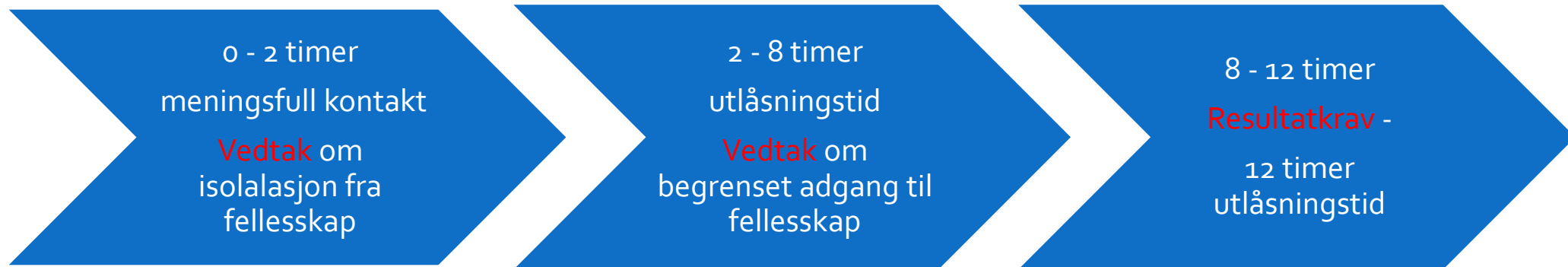

Mandat fortsettelse

- Tiltakene bes kategorisert som:
- **Strakstiltak.** Tiltak som kan iverksettes innenfor dagens lovverk og finansielle rammer
- **Langtidstiltak.** Tiltak som ikke kan iverksettes uten lov/forskriftsendringer og/eller tildeling av flere ressurser.
- Gruppen skal vurdere de økonomiske og administrative konsekvenser av de foreslåtte tiltakene.

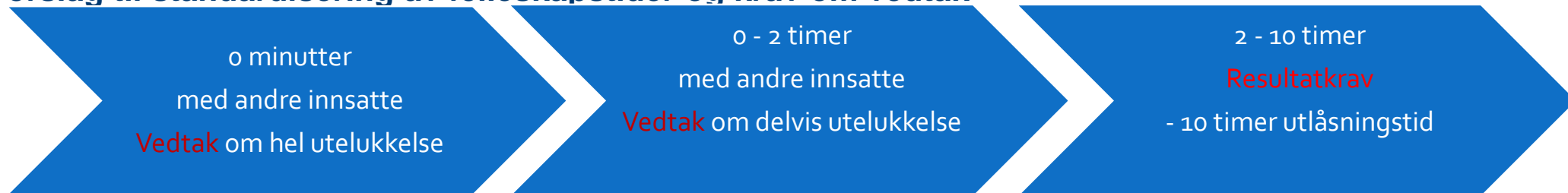
Langtidstiltak

Forslag til standardisering av utlåsningstid og krav om vedtak

Strakstiltak

Forslag til standardisering av fellesskapstider og krav om vedtak

Aktuelle tiltak for de som er på eneromsavdelinger/mottaksavdelinger/restriksjonsavdelinger

- Aktiviteten som tilbys fremstår først og fremst som styrte og tilrettelagte tilbud om fritidsaktiviteter slik som trening, deltakelse på kulturarrangementer og hobbyaktiviteter og lufting i mindre grupper. Tilbud som har til hensikt å vare over tid slik som skoletilbud eller mer tradisjonell sysselsetting tilbys ikke før etter at innsatte er flyttet til annen avdeling.
- Kultur og prioriteringer – Vi må prioritere de som trenger menneskelig kontakt
- Delt arbeidsdag
- MASH
- Visitorer

Foreløpige tanker rundt ressursbehov

- Opprettelse av aktiviseringsteam/ressursteam
- Opprettelse av forsterket felleskapsavdeling ved Bredveit
- Det må sikres at alle fengselsbygg har egnede felleskapsareal. Celler som idag ikke har fellesskapsareal tilgjengelig bør tas ut av aktuell fengselskapasitet slik at plassproblemer ikke er årsaken til isolasjon.
- Det anbefales ytterligere spesialisering av fengselsplasser med tanke på å forebygge isolasjon for særlige innsattgrupper
 - Avdelinger for sårbare innsatte
 - Avdelinger for 18 – 23 år
 - Avdeling med ærlig høyt sikkerhetsnivå
- Områdefunksjon
- Generell styrking for å utvide til 12 timer felleskapstid.

Foreløpige tanker rundt behov for regelverksendring

- Forskrift/retningslinjer til § 17. Konkretisere mål om utlåsningstid til 10 - 12 timer ?
- Endre § 37 til å ikke bare gjelde kontakt med medinnsatte, men meningsfull kontakt med andre. Sette en 15 dagers maks grense ?
- Tidfeste en standard for når man trenger å treffe vedtak om delvis utelukkelse – 2 timer - 8 timer ?
- Kreve at man snarest mulig og innen 14 dager lager plan for når isolasjon opphører og hva som skal til for å gi felleskap
- Utelukkelse begrunnet i behov for kartlegging/risikovurdering i en innkomstfase bør begrenses til maksimalt tre dager.
- Reglene for isolasjon etter eget ønske bør operasjonaliseres Krav om soningsplanlegging i dialog mellom innsatte og beslutningstaker for å komme ut av isolasjon etter 14 dager. Krav om å vurdere overføring til annet fengsel etter 3 måneder.